
**PRISMA
POCKETWOORDENBOEK**

Grieks

Nederlands

Prof. Dr. G.J.M. Bartelink

prisma

Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv, Houten

Prisma Woordenboek Grieks - Nederlands

Auteur: Prof. Dr. G.J.M. Bartelink

Bewerkers: Lucette Meijer – Van Gorp, Gert M. Knepper, Gert-Jan van Dijk, Prisma redactie
Omslagontwerp: Raak Grafisch Ontwerp, Utrecht

Eerste druk 1958

Achtentwintigste druk 2017

© 2017 Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv, Houten

Prisma maakt deel uit van Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv

Postbus 97

3990 DB Houten

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 Auteurswet 1912, juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB, Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken dient men zich tot de uitgever te wenden.

Ondanks de aan de samenstelling van de tekst bestede zorg kan noch de redactie noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Opneming van een woord in dit woordenboek prejudicieert niet ten aanzien van het al of niet bestaan van merkenrechten op dat woord. De uitgever heeft er naar gestreefd alle merknamen die in de Prisma woordenboeken voorkomen te voorzien van een handelsmerksymbool*.

ISBN 978 90 00 35290 6

NUR 627

www.prisma.nl

www.prismawoordenboeken.be

www.unieboekspectrum.nl

Voorwoord bij de achtentwintigste druk

In 1958 verscheen de eerste editie van het Prisma woordenboek Grieks-Nederlands, samengesteld door professor Bartelink. Veel is er sindsdien veranderd. De inhoud van de lesmethodes, de didactiek en de achterliggende leerdoelen op vwo's en gymnasia zijn verwijderd van wat men in die tijd voor gedegen onderwijs in de klassieke hield.

De toenmalige uitgever drong aan op een beknopt woordenboek, waarin toch de woordenschat van veelgelezen schrijvers geheel of grotendeels werd verwerkt: Homerus, Herodotus, Sophocles, Euripides, Thucydides, Lysias, Xenophon, Plato, Demosthenes. Er werd ook ruimte gemaakt voor de woordenschat van het Nieuwe Testament en dus werd een aantal zeer gangbare koinè-termen opgenomen.

Bij deze achtentwintigste druk stond één doel ons voor ogen: het materiaal aanpassen aan de lesmethoden, de onderwijspraktijk en de examens van de komende jaren.

De woordenschat van alle gangbare, klassieke auteurs is ruim vertegenwoordigd; onregelmatige werkwoordsvormen en voorkomende varianten zijn toegevoegd als ingang.

De informatie in de artikelen is geactualiseerd en toegankelijker gemaakt, en een beknopte grammatica sluit het boek af.

Prisma redactie

Voorwoord bij de eerste druk

Bij het samenstellen van dit woordenboek heeft de bedoeling vooropgestaan, ondanks de noodzakelijke beknoptheid toch de gymnasiast zoveel mogelijk te bieden. Een speciale moeilijkheid bestaat hierin dat niet, zoals bij de moderne talen, de frequentie alleen voor het opnemen van een woord bepalend is, maar evenzeer het voorkomen (zij het slechts een enkel maal) bij een veelgelezen auteur. Van de zeer gangbare schrijvers moest dus zoveel mogelijk worden opgenomen. De volgende schrijvers werden in hun geheel verwerkt: HOMERUS (Ilias en Odyssee), HERODOTUS, SOPHOCLES (behalve de Ichneutai en de fragmenten), EURIPIDES (behalve de Rhesus en de fragmenten), THUCYDIDES, LYSIAS, XENOPHON (Anabasis en Cyropaedie alsmede enkele gedeelten uit de Hellenica en de Memorabilia), PLATO (behalve de Epistulae), DEMOSTHENES en het NIEUWE TESTAMENT (voor het laatste werd ook aan een aantal belangrijke varianten aandacht besteed). Van PLUTARCHUS werd een vijftal van de meest gelezen levens geëxcerpeerd en verwerkt, nl. de Vitae Alexandri, Caesaris, Gracchorum, Aemilii Pauli en Periclis. Daarnaast werd nog een aantal zeer gangbare koinè-termen opgenomen. Ter vergemakkelijking van de lectuur kreeg verder een vrij groot aantal afwijkende werkwoordsvormen een plaats met een verwijzing naar het betrokken verbum.

In een Appendix tenslotte werd een aantal grammaticale, mathematische en cultuurhistorische termen samengebracht.

De geboden beperking heeft genoopt tot het buiten beschouwing laten van de lyriци op grond van hun zeer rijk en gedifferentieerd vocabularium. Het is echter gebruikelijk de lyrische poëzie op de scholen met een uitgebreid commentaar te behandelen, zodat dit bezwaar zich minder doet gevoelen.

De auteur heeft zeer veel te danken aan de laatste editie van het Griekse lexicon van Liddell-Scott-Jones. Daarnaast werden ter zelfstandige controle van het materiaal de speciale indices en lexica voor de bovengenoemde schrijvers vergeleken.

Op diverse manieren is beknoptheid nagestreefd. Waar het de duidelijkheid niet schaaft, is bij het aanduiden van constructies al het vanzelfsprekende weggelaten. Regelmatig afgeleide adverbiumvormen worden, voor zover ze niet een aparte betekenis hebben, niet aangegeven. Evenmin een normaal medium (zoals van ὀπιζω en ἐπιζω). De genitivus is slechts bij afwijkende vormen aangegeven. Van de stamtijden zijn gewoonlijk slechts de opvallende vormen geregistreerd. Wel is, zoals boven reeds werd opgemerkt, een aantal werkwoordsvormen opgenomen, met verwijzing naar het betrokken verbum. Etymologisering wordt praktisch nergens geboden, noch door het aangeven van een gereconstrueerde vorm, noch door het omschrijven van een oorspronkelijke maar niet meer bestaande woordbetekenis. Passages uit auteurs worden met een enkele uitzondering niet aangegeven. Wel zijn enkele hoofdgroepen gesymboliseerd: het Homerische epos door het teken x, de tragici (Sophocles en Euripides) door het teken °, het Nieuwe Testament door het teken *. Poëtische woorden (bv. woorden die zowel in het epos als bij de tragici voorkomen) krijgen gewoonlijk de aanduiding poet. Deze

aanduidingen gelden niet absoluut, maar dienen slechts als wegwijzers binnen het kader van de in dit woordenboek opgenomen literatuur.

Bij de derde druk

In de derde druk is de typografie aangepast, waardoor het Griekse woordbeeld gemakkelijker 'op te nemen' is en is de spelling van de Nederlandse woorden gemoderniseerd.

redactie lexicografie

Aanwijzingen voor het gebruik

Alle trefwoorden zijn alfabetisch geordend. Een koppelteken scheidt het voorvoegsel van de stam van een woord. Als een trefwoord meerdere woordsoorten of herkomsten heeft, dan geven we deze als afzonderlijke artikelen, onderscheiden door cijfers achter het trefwoord.

Superscripten ^x en ⁺ geven globale hoofdgroepen van herkomst aan: ^x bij Homerus, ^o bij de tragici en ⁺ in het Nieuwe Testament.

Als een trefwoord meerdere betekenissen heeft, onderscheiden we deze met genummerde bolletjes.

Met komma's onderscheiden we (bijna-)synonieme vertalingen.

Bij de zelfstandige naamwoorden vermelden we na het trefwoord het geslacht. Ook vermelden we varianten van het trefwoord.

Bij werkwoorden geven we de belangrijkste vormen en hun mogelijke varianten.

Bij adjectieven op -ος geeft het cijfer 2 of 3 het aantal uitgangen aan.

Het Griekse alfabet

kleine letter	hoofd-letter	Griekse naam	Ned. teken		kleine letter	hoofd-letter	Griekse naam	Ned. teken
α	A	alpha	a		ν	Ν	nu	n
β	B	bèta	b		ξ	Ξ	xi	x
γ	Γ	gamma	g		ο	Ο	o-mikron	o
δ	Δ	delta	d		π	Π	pi	p
ε	E	e-pylon	e		ρ	Ρ	rho	r
ζ	Z	zèta	z		σ ς	Σ	sigma	s
η	H	èta	è		τ	Τ	tau	t
θ	Θ	thèta	th		υ	Υ	u-pylon	u
ι	I	jota	i(j)		φ	Φ	phi	f (ph)
κ	K	kappa	k		χ	Χ	chi	ch
λ	Λ	la(m)bda	l		ψ	Ψ	psi	ps
μ	M	mu	m		ω	Ω	o-mega	oo

Een woord dat begint met een klinker of tweeklank heeft hierboven ofwel een ' (spiritus lenis), die geen verandering brengt in de uitspraak, ofwel een ' (spiritus asper) die aangeeft dat je vóór de klinker of tweeklank een h moet uitspreken (á is dus uit te spreken als ha). Ook de rho ρ aan het begin van een woord heeft een spiritus asper. Tweeklanken hebben de spiritus boven de tweede klinker.

Elk woord (uitgezonderd enkele zgn. *enclitica*) heeft een accent op één van de laatste drie lettergrepen:

een perispomenè	(circumflexus)	˜ of
een oxeia	(acutus)	´ of
een bareia	(gravis)	` .

Bij de in Nederland gangbare (Henniniaanse) uitspraak wordt met dit in oorsprong muzikaal accent meestal geen rekening gehouden. Men spreekt de woorden uit volgens de Latijnse driesyllabenwet, met intensiteitsaccent.

De Griekse leestekens verschillen niet van de Nederlandse, met uitzondering van de Nederlandse puntkomma en dubbelpunt (in het Grieks een punt bovenaan de regel) en het Nederlandse vraagteken (in het Grieks een puntkomma).

Griekse getallen

In het Grieks kunnen de getallen door letters aangeduid worden:

α´	1	ια´	11	κ´	20	σ´	200
β´	2	ιβ´	12	λ´	30	τ´	300
γ´	3	ιγ´	13	μ´	40	υ´	400
δ´	4	ιδ´	14	ν´	50	φ´	500
ε´	5	ιε´	15	ξ´	60	χ´	600
ς´	6	ις´	16	ο´	70	ψ´	700
ζ´	7	ιζ´	17	π´	80	ω´	800
η´	8	ιη´	18	κ´	90	ϝ´	900
θ´	9	ιθ´	19	ρ´	100	,α	1000
ι´	10	κ´	20				

Lijst van gebruikte afkortingen

abs.	absoluut; absolutus	f.l.	falsa lectio, onjuiste lezing
acc.	accusativus	fut.	futurum
act.	activum	fut. ex.	futurum exactum
adi.	adiectivum; adjectivisch	gen.	genitivus
adi. verb.	adiectivum verbale	gwł.	gewoonlijk
adv.	adverbium; adverbiaal	Hdt.	Herodotus
Aeol.	Aeolisch	Hebr.	Hebreeuws
and.	volgens anderen	Hom.	Homerus
aor.	aoristus	imp.	imperativus
aor. pass.	aoristus passivi	impf.	imperfectum
Aram.	Aramees	indecl.	indeclinabile
Ath.	Atheens	inf.	infinitivus
athem.	athematisch	interi.	interiectie
Att.	Attisch	intr.	intransitivum
augm.	augment	Ion.	Ionisch
bet.	betekenis	ipv.	in plaats van
bv.	bijvoorbeeld	iter.	iterativum (-us)
c.	cum	Lat.	Latijn(s)
caus.	causaal	Lesb.	Lesbisch
causat.	causativum	Lys.	Lysias
cf.	confer	m	mannelijk, masculinum
ci.	conjectuur	med.	medium
codd.	codices	med.-pass.	medium-passivum
coll.	collectivum	m mv.	mannelijk meervoud
comp.	comparativus	mv.	meervoud
compos.	compositum	m v	mannelijk en vrouwelijk
concr.	concreet	neg.	negatie
coni.	coniunctie; coniunctivus	nom.	nominativus
contr.	contractie	NT	Novum Testamentum
dat.	dativus	o	onzijdig, neutrum
Dem.	Demosthenes	o.a.	onder andere
demin.	deminutivum	obj.	object
d.l.	dubia lectio, onzekere lezing	onpers.	onpersoonlijk
DM	deponens medium	opt.	optativus
Dor.	Dorisch	overdr.	overdrachtelijk
DP	deponens passivum	part.	participium
dual.	dualis	pass.	passivum
eigenl.	eigenlijk	perf.; pf	perfectum
ep.	episch	pers.	persoon
etc.	et cetera	Perz.	Perzisch
euf.	eufemistisch	pf. pass.	perfectum passivi
ev.	enkelvoud	Pl.	Plato
fig.	figuurlijk	plqpf.	plusquamperfectum